

VOCATIONAL COUNSELING IN SHAPING THE EDUCATIONAL AND PROFESSIONAL PATHWAYS OF YOUNG PEOPLE

Angela-Niculina Pop

*School Counselor, County Center for Educational Resources and Assistance Maramureș, 13–14
Petöfi Sándor Street, 430313 Baia Mare, Romania*

Abstract

Vocational counseling is a complex process that supports young people in making informed and responsible decisions regarding their educational and professional paths. This article analyzes the theoretical and methodological foundations of vocational counseling, emphasizing both classical and contemporary models, such as those of Holland, Super, Savickas, Egan, and Krumboltz, as well as socio-cultural and economic influences. The article presents practical application methods, the role of self-knowledge, the factors involved in career choice, and the impact of counseling on preventing school dropout. Moreover, it proposes an updated perspective on the use of digital tools and on how vocational counseling contributes to the development of personal and professional competencies. Conscious decision-making regarding the educational trajectory thus becomes both an individual and social objective, fostering resilience, autonomy, and social inclusion.

Keywords: vocational counseling; educational pathway; self-knowledge; career guidance; labor market; resilience;

* Autor corespondent: Angela-Niculina Pop
Adresa de e-mail: angela.niculina.pop@cjraemm.ro

1. Introducere

Decizia privind traseul educațional și profesional reprezintă una dintre cele mai importante etape din viața tinerilor. Într-o lume globalizată și digitalizată, simpla acumulare de cunoștințe nu mai este suficientă. Tinerii trebuie să își cunoască resursele personale și să își dezvolte competențe care să le permită adaptabilitate profesională.

Consilierea vocațională oferă cadrul necesar pentru autocunoaștere, planificare educațională și orientare profesională, sprijinind dezvoltarea responsabilității, a abilităților decizionale și a capacității de adaptare la schimbările pieței muncii. Totodată, contribuie la diminuarea indeciziei vocaționale și la prevenirea abandonului școlar, fenomene tot mai des întâlnite în societatea contemporană.

2. Fundamentare teoretică și metodologică

2.1 Autocunoașterea și rolul ei în planificarea carierei

Autocunoașterea reprezintă elementul central al consilierii vocaționale și constituie fundamentul pentru luarea unor decizii educaționale și profesionale informate. Procesul de orientare implică explorarea propriilor resurse și conștientizarea intereselor, valorilor, trăsăturilor de personalitate și aptitudinilor sau competențelor dobândite prin educație și experiențe practice.

Modelele teoretice ale dezvoltării carierei oferă cadrul pentru înțelegerea procesului decizional. Teoria trăsătură-factor a lui Parsons pune accent pe corelarea caracteristicilor personale cu cerințele profesionale. Holland clasifică personalitățile și mediile profesionale în tipologii, sugerând compatibilitatea între acestea. Super evidențiază etapele dezvoltării carierei, dintre care explorarea este crucială în adolescență, iar Savickas și Krumboltz subliniază influența contextului social, a experiențelor de viață și a oportunităților emergente asupra alegerii profesionale.

Interesele determină direcția spre care tinerii își concentrează atenția și energia, influențând motivația pentru activități și alegerea unor domenii profesionale. De exemplu, tinerii cu interese artistice tind să fie mai motivați să urmeze trasee educaționale în domeniul artistic, în timp ce cei cu înclinații pentru științele exacte vor căuta oportunități în domenii tehnico-științifice.

Valorile definesc ceea ce este important pentru individ și stau la baza deciziilor de viață. Tinerii care prioritizează siguranța financiară vor opta pentru cariere stabile și predictibile, în timp ce cei care apreciază creativitatea și libertatea vor prefera domenii care favorizează inovația.

Trăsăturile de personalitate influențează comportamentul și preferințele profesionale ale tinerilor. De exemplu, cei extravertiți tind să prefere profesii sociale, în timp ce introverții pot găsi satisfacție în activități analitice sau tehnice.

Aptitudinile și competențele dobândite prin educație, experiențe practice sau activități extracurriculare joacă un rol decisiv în alegerea unei cariere. Consilierii școlari utilizează teste

standardizate, exerciții practice și interviuri pentru a sprijini tinerii să-și descopere potențialul și să-și construiască un plan de carieră personalizat, corelat cu obiectivele lor individuale.

Înțelegerea acestor modele teoretice devine esențială pentru analiza modului în care factorii externi, familia, școala, grupul de prieteni și mediul digital, influențează alegerile educaționale și profesionale ale tinerilor, evidențiind interacțiunea dintre resursele individuale și contextul social și economic.

2.2 Factorii implicați în alegerea carierei

Alegerea carierei nu se realizează în mod izolat, ci sub influența unui ansamblu complex de factori interni și externi, care interacționează și modelează procesul decizional al tinerilor, influențând satisfacția profesională pe termen lung. Literatura de specialitate evidențiază faptul că decizia de carieră rezultă dintr-un echilibru între resursele individuale și constrângerile contextuale (Brown & Lent, 2019).

Conform teoriei trăsătură-factor elaborată de Parsons, alegerea carierei trebuie să fie un proces logic și rațional, în cadrul căruia caracteristicile personale ale individului sunt corelate cu cerințele specifice ale unui anumit domeniu profesional. În contextul influențelor externe, precum așteptările familiale sau presiunile grupului de apartenență, această abordare facilitează filtrarea opțiunilor și identificarea direcției profesionale adecvate.

Familia reprezintă un factor decisiv în orientarea profesională, prin valorile, modelele parentale și așteptările transmise, care pot condiționa alegerile tinerilor. Părinții, ca prime figuri de referință, oferă modele de succes sau, dimpotrivă, limitează aspirațiile. De multe ori, aceștia influențează direct alegerea domeniului de studiu sau a carierei, punând accent pe stabilitate și siguranță financiară. În situațiile în care există discrepanțe între dorințele familiei și interesele reale ale tinerilor, consilierul școlar are rolul de a media aceste diferențe și de a facilita un dialog constructiv. Studiile arată că sprijinul emoțional și validarea deciziilor de carieră de către familie contribuie semnificativ la dezvoltarea stimei de sine și la perseverența în parcursul educațional (Marinescu, 2017).

Școala constituie cadrul instituțional în care tinerii își dezvoltă cunoștințele și descoperă aptitudinile. Prin disciplinele școlare, activitățile extracurriculare și proiectele educaționale, elevii pot explora interesele și talentele proprii. Profesorii, ca modele inspiraționale, pot stimula motivația pentru anumite domenii. În plus, instituțiile școlare au responsabilitatea de a integra activități de orientare și consiliere în curriculum, prin ore de dirigiență, ateliere de dezvoltare personală și programe de mentorat. În context european, se recomandă introducerea consilierii vocaționale începând cu învățământul primar, pentru a permite elevilor să dobândească o înțelegere timpurie și realistă a opțiunilor profesionale (Jigău, 2007).

Prietenii și grupul de apartenență exercită, de asemenea, o influență semnificativă asupra deciziilor de carieră, prin efectul de conformism sau apartenență. Adolescenții aflați în etapa

formării identității sunt adesea tentați să urmeze domenii similare cu cele ale grupului de prieteni sau să respingă opțiuni nevalidate de acesta. Această influență poate fi pozitivă, atunci când valorile educaționale ale grupului sunt constructive, dar poate conduce la alegeri precipitate sau nepotrivite. În consiliere, accentul se pune pe dezvoltarea autonomiei decizionale și asumarea responsabilității de către tineri.

Serviciile de consiliere și orientare reprezintă un sprijin esențial în procesul de alegere a carierei. Cabinetele școlare și centrele județene de resurse și asistență educațională oferă acces la teste psihometrice, chestionare de interese și valori, interviuri individuale sau de grup, precum și ghiduri pentru luarea deciziilor. Consilierul are rolul de a furniza informații actualizate despre piața muncii și profesiile emergente. Proiectele europene implementate în România au sprijinit digitalizarea acestor servicii, punând la dispoziția tinerilor platforme interactive de explorare a carierei.

Mass-media și mediul digital joacă un rol tot mai important în modelarea percepției asupra profesiilor, popularizând anumite domenii și marginalizând altele. De exemplu, carierele în IT sunt frecvent asociate cu succesul și stabilitatea financiară, în timp ce domeniile artistice sau sociale pot fi percepute ca „nesigure”. Consilierea vocațională trebuie să corecteze aceste distorsiuni, furnizând informații realiste și dezvoltând gândirea critică a tinerilor. Totodată, mediul digital reprezintă un instrument util pentru orientare, prin platforme de autoevaluare și resurse educaționale deschise.

3. Aplicabilitate practică și concluzii

Aplicarea consilierii vocaționale în contextul școlar implică utilizarea unei metode integrate care combină instrumente de autocunoaștere, explorarea traseelor educaționale și profesionale, suport digital și intervenții de consiliere structurate, menite să sprijine tinerii în luarea unor decizii fundamentate și asumate responsabil.

3.1 Explorarea traseelor educaționale și profesionale

Conform teoriei lui Donald Super, etapa de explorare a carierei reprezintă o fază esențială în dezvoltarea profesională, în care tinerii își testează opțiunile educaționale și profesionale în mod activ și structurat. În cadrul consilierii vocaționale, această etapă este crucială pentru identificarea intereselor, a aptitudinilor și a valorilor personale, fiind primul pas în construirea unei direcții profesionale durabile și adaptate nevoilor individuale.

Explorarea implică informarea sistematică, planificată și critică despre domenii de studiu, profesii și instituții educaționale. Deși adesea subestimată de tineri și părinți, documentarea aprofundată și analiza alternativelor disponibile reduc riscul alegerilor pripite și contribuie la creșterea satisfacției profesionale pe termen lung (Niles & Harris-Bowlsbey, 2021).

Modalitățile practice prin care se poate realiza explorarea includ:

- Vizite la universități și licee vocaționale, oferind interacțiuni directe cu mediul academic și profesional.
- Participarea la târguri educaționale și de carieră, care permit obținerea unei imagini cuprinzătoare asupra oportunităților existente.
- Întâlniri cu profesioniști din diferite domenii, care facilitează înțelegerea specificului muncii și a cerințelor profesionale.
- Utilizarea platformelor digitale interactive (ex. Your Career, Cedefop, aplicații naționale), care oferă teste de orientare și descrieri actualizate ale profesiilor.

Rolul consilierului este de a ghida acest proces, de a încuraja gândirea critică și evaluarea obiectivă a informațiilor, precum și de a preveni influențele stereotipice sau presiunile externe. Astfel, explorarea devine o etapă integrată în formarea profesională și personală a tinerilor, sprijinind luarea deciziilor fundamentate și asumarea responsabilității.

3.2 Decizia de carieră și stilurile decizionale

Decizia de carieră reprezintă momentul central al procesului de orientare vocațională, fiind mai degrabă un proces complex decât un act singular. Aceasta implică autoanaliză, informare, evaluarea consecințelor pe termen scurt și lung și asumarea responsabilității pentru alegerile făcute.

Conform cercetărilor lui Harren (1979), există mai multe stiluri decizionale care caracterizează modul în care tinerii iau decizii legate de carieră:

- Stilul rațional, bazat pe colectarea sistematică a informațiilor, analiza alternativelor și luarea unei decizii argumentate. Este considerat cel mai eficient și poate fi dezvoltat prin exerciții de consiliere.
- Stilul dependent, unde tânărul se bazează excesiv pe sfaturile altora (părinți, profesori, colegi), fără asumarea reală a responsabilității.
- Stilul impulsiv, deciziile sunt luate rapid, sub influența emoțiilor sau a tendințelor momentului, crescând riscul unor alegeri nepotrivite.
- Stilul evitant, caracterizat prin amânarea sau refuzul deciziei din cauza anxietății sau a lipsei de încredere în sine.

Consilierul joacă un rol esențial în dezvoltarea unui stil rațional și responsabil, prin metode precum simulări de luare a deciziilor, exerciții de autoanaliză și reflecții asupra consecințelor. În plus, este important ca tinerii să înțeleagă că decizia de carieră nu este definitivă, ci flexibilă,

putând fi ajustată pe parcursul vieții în funcție de schimbările contextuale, dezvoltarea personală și oportunitățile emergente.

3.3 Promovarea personală și pașii spre angajare

În contextul pieței muncii contemporane, caracterizată de competitivitate și schimbări rapide, promovarea personală reprezintă o competență esențială. Nu mai este suficient ca tinerii să dețină doar calificări formale; este necesar să știe să își exprime punctele forte, să se prezinte eficient și să construiască o identitate profesională atractivă.

Documentele de angajare - CV-ul și scrisoarea de intenție, trebuie să reflecte nu doar parcursul educațional, ci și competențele transferabile, experiențele extracurriculare, voluntariatul și abilitățile de comunicare și leadership.

Pregătirea pentru interviuri presupune exersarea prezentării personale, a răspunsurilor la întrebări frecvente și gestionarea limbajului nonverbal. Simulările organizate de consilieri sporesc încrederea în sine și reduc anxietatea asociată procesului de selecție.

Competențele de prezentare și networking implică dezvoltarea capacității de a comunica clar și eficient, construirea unei rețele de contacte profesionale și utilizarea resurselor disponibile pentru dezvoltarea continuă.

Identitatea digitală este un element din ce în ce mai important; profilurile online pe platforme precum LinkedIn sau Europass devin extensii ale identității profesionale. Conștientizarea impactului online și gestionarea corespunzătoare a imaginii digitale constituie un avantaj strategic în procesul de angajare.

Prin integrarea acestor elemente, promovarea personală devine un proces complex, care îmbină comunicarea, marketingul personal și dezvoltarea competențelor continue, sprijinind tinerii în luarea unor decizii informate și responsabilizarea lor în carieră.

Concluzii

Consilierea vocațională reprezintă un proces esențial în conturarea traseului educațional și profesional al tinerilor, integrând atât perspective teoretice, cât și metodologii practice care permit dezvoltarea unei identități profesionale realiste și adaptabile. Prin autocunoaștere, evaluarea intereselor, valorilor, trăsăturilor de personalitate și a aptitudinilor dobândite, tinerii își construiesc o imagine clară despre propriile resurse și pot corela aceste resurse cu cerințele pieței muncii. Alegerea carierei este influențată de factori interni, dar și de contextul extern: familia, școala, grupul de apartenență și mediul digital joacă roluri decisive în modelarea deciziilor, fie prin sprijin și validare, fie prin presiuni sau stereotipuri. Modelele teoretice, precum cele ale lui Parsons, Holland, Super, Savickas, Egan sau Krumboltz, oferă cadrul necesar înțelegerii procesului decizional, subliniind importanța echilibrului între caracteristicile individuale și constrângerile contextuale. În practică, consilierea vocațională implică instrumente și metode diverse, teste

psihometrice, interviuri, platforme digitale, simulări de decizie, vizite și întâlniri cu profesioniști, care sprijină explorarea sistematică a traseelor educaționale și profesionale și dezvoltarea competențelor cheie ale secolului XXI, precum gândirea critică, autonomia decizională, abilitățile digitale și promovarea personală. Această abordare integrată facilitează luarea deciziilor responsabile, prevenirea abandonului școlar și creșterea capacității tinerilor de adaptare la schimbările pieței muncii și la provocările sociale și culturale.

În concluzie, consilierea vocațională trebuie privită ca o strategie educațională și socială durabilă, care sprijină tranziția de la școală la viața profesională, dezvoltă o identitate profesională coerentă și flexibilă și contribuie la incluziunea socială, reziliența și responsabilitatea decizională a tinerilor, oferind un cadru solid pentru integrarea eficientă pe piața muncii și valorificarea oportunităților emergente.

Bibliografie

- Andrei, S., & Belcin, M. (2007). *Consilierea elevilor și orientarea profesională*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică.
- Băban, A., Lemeni, G., & Petrovai, D. (2002). *Consiliere educațională: Ghid metodologic pentru orele de dirigenție și consiliere*. Cluj-Napoca, România: Editura ASCR.
- Boca, C., & Ciobanu, G. (2004). *Orientare școlară și profesională*. Iași, România: Editura Polirom.
- Brown, S. D., & Lent, R. W. (2019). *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (3rd ed.). Hoboken, NJ, USA: Wiley.
- Butnaru, D., Berbunschi, A., Hardulea, A., Moraru, S., Robotă, D., Tamaș, C., Vlasov, D. (2008). *Orientarea carierei – perspective europene: Ghid metodologic pentru cadrele didactice*. Iași, România: Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică Iași.
- Jigău, M. (2007). *Consilierea carierei*. București, România: Institutul de Științe ale Educației.
- Jigău, M. (Coord.). (2006). *Consilierea carierei: Compendiu de metode și tehnici*. București, România: Editura Sigma.
- Lemeni, G., & Miclea, M. (2004). *Consilierea carierei: Teorie și practică*. Cluj-Napoca, România: Editura ASCR.
- Marinescu, V. (2017). *Sprijinul familial și orientarea profesională a tinerilor*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică.
- Moraru, M. (2004). *Orientare școlară și profesională: Repere teoretice și practice*. București, România: Editura Didactică și Pedagogică.
- Niles, S. G., & Harris-Bowlsbey, J. (2021). *Career development interventions in the 21st century* (6th ed.). Boston, MA, USA: Cengage.
- Parsons, F. (1909). *Choosing a vocation*. Boston, MA: Houghton Mifflin.

- Holland, J. L. (1997). *Making vocational choices: A theory of vocational personalities and work environments* (3rd ed.). Odessa, FL: Psychological Assessment Resources.
- Super, D. E. (1990). A life-span, life-space approach to career development. In D. Brown & L. Brooks (Eds.), *Career choice and development* (2nd ed., pp. 197–261). San Francisco, CA: Jossey-Bass.
- Savickas, M. L. (2013). Career construction theory and practice. In R. W. Lent & S. D. Brown (Eds.), *Career development and counseling: Putting theory and research to work* (2nd ed., pp. 147–183). Hoboken, NJ: Wiley.
- Krumboltz, J. D. (2009). The happenstance learning theory. *Journal of Career Assessment*, 17(2), 135–154.
- Egan, G. (2013). *The skilled helper: A problem-management and opportunity-development approach to helping* (10th ed.). Belmont, CA: Brooks/Cole.
- Harren, V. A. (1979). Career decision making: An information-processing approach. *Personnel & Guidance Journal*, 57(7), 337–342.